

Heltai Gáspár

Az Bonfinius Antalról és annak bölcs írásiról

Krónika az magyaroknak dolgairól. Kolozsvár, 1575

Bonfini feltételezett képe a *Symposion*-kódexban

Mikoron írának Kristus urunknak születésének utána 1486., és immár Mátyás király az ő királyságban nagy sok hadakat viselt volna, és egyébképpen is sok jeles dolgokat cselekedett és véghözvitt volna, békülde Francországba és Németországba, és mindenütt megkeresteté az jeles tudós népeket, és béhozatá azokat nagy költséggel és bőv füzetésre Magyarországba. Mert látja vala, hogy a magyarok barbarusok és csak bárdolatlan parasztok volnának, és semmi egyébire igen jelesek nem volnának, hanem csak az egy nagy vitézségre. Ennekokaért hozá bé a sok tudós embereket Magyarországba, ezek mellett egyébféle sok jeles műves mestereket külön-külénbféle tudományokban és mesterségekben, hogy az magyarok meglátnák azoknak szép tudományokat, nagy emberséges voltokat és az ő bölcs

mesterségeket, ők is megszeliülnének, és a régi ostobaságból kitérnének, és tanulnának naponként szép emberséges és bölcs tudományokat és mesterségeket, hogy az ő országa is megépülne és megékesülne.

Miért kedig Mátyás király igen nagy tisztességekívánó is vala, nem akará, hogy az ő jeles cselekedeti, jeles hadai, nagy győzedelmi és az ő sok jeles lött dolgai, avagy az ő nagy vitéz atyjának dolgai, jeles cselekedeti és ennyi sok diadalmi véle egyetembe meghalának és felejtségbbe jutnának, hanem hogy renddel megíratatnának, és az írásnak vagy krónikáknak olvasása által esméretbe lönnének és megmaradnának az jövendő embereknél, hogy ekképpen emléközetbe maradna mindenkoron az ő nevek mind az egész világban. Ezért hívatá Olaszországból ezt az **Bonfinius Antalt** is.

Olasz volt ezokaért ez Bonfinius Antal, Asculan várasbéli polgár, mely a picenti tartományba vagyon, és ékesen szóló és író a deák nyelvben volt. A görög nyelvet is igen nagy mesterségesen tudta. Volt kedig özvegyember akkoron, mikoron Mátyás király ötet kihozatá hozzája. Vala kedig szegény ember. És maradtanak vala néki feleségétől két hajadon leányi, házasságra alkalmasok. Mikoron ezokaért Mátyás királyhoz jött volna, szép írásokat hozza néki. Hoza kedig az ő írási és szép versei között egynyíhány kenyvét is, melyeket görög nyelvből deák nyelvre tolmácsolt vala. Mikoron látta volna ezokaért Mátyás király az Bonfiniusnak nagy bölcs voltát, igen örüle néki. És miérthogy hallotta vala szegény voltát, és hogy öreg kiházásító leányai volnának, őmagát ezer arany forinttal megajándékozá, mindenik leányt is ezer-ezer forinttal, hogy ez löne jegyruhájak. Mert Olaszországban olyan törvény vagyon, hogy az atya előszer

kihirdeti az ő leányának törvényét, mert anélkül senki nem kéri, és senki sem veszi el. Úgy marada annakutána Bonfinius Mátyás királynál.

Meghadja kedig Mátyás király mind a püspekeknek, mind apáтурaknak és mindenféle deákoknak, hogy elkeresnék mind az egész országot, minden káptolonbéli librariákat, és minden kalastromokat, és egybegyűtenének minden jedzéseket, írásokat és minden históriákat, és azokat béhoznák, hogy megláthatná azokat az Bonfinius rhetor, és egymás után szép rendre hozhatná, és szép ékes deák szókkal megírhatná azokat.

És mikoron ekképpen lött volna, Bonfinius a sok jedzésekből és külenb-külenbféle írásokból mind egy könyvbe szörzé mind az egész históriát kezdettől fogva mindvégig. Annakutána Mátyás király mind az egész országból gyűte az urak és főrendek közül huszonnégy vényeket, és Visegrádon azok előtt és a király előtt mind kezdettől fogva végig elolvassa Bonfinius a könyvet, és úgy szoltanak renddel minden cikkelekhöz, és megmondották, mint hallották ők azon dolgokat az ő ősoktól. Úgy készült meg az Bonfinius krónikája Mátyás királyig. Mátyás király üdejébe Bonfinius mind véle volt, és együtt járt véle a táborokban, és füleivel meghallotta, és szömeivel meglátta mind az dolgokat, és úgy írta meg azokat szép renddel.

Mátyás király után is élt Bonfinius, és László király udvarában volt. László király is nagy füzetést tött néki, és arra fogadta, hogy az ő üdejébéli dolgokat Mátyás király üdejétől fogva megírja. Meg is írta, és annakutána az egész krónikát dedikálta és ajánlotta László királynak. De a könyv nem volt nyomtatva, hanem csak írva. És a püspekek annak utána ki-ki mind magának megíratta. De miérthogy a könyv nagy és hosszú, restellték megírnyi mind a könyvet, ezért egyik egy részét írta, másik a másikat, harmadik az harmadikat. E sok darabokból annakutána mü üdönkbe egybeszedeggettük, és rendre hoztuk mind az egész könyvet nagy munkával és nagynehezen, mert az egész könyv elveszett Bonfiniusnál és László királynál.

Mátyás királynak köszenjük ezokaért ezt, hogy nálunk vagyon az Magyar krónika, és hogy Bonfinius azt bölcs és ékes deák szóval megírta, mert ha Mátyás király oly bőv füzetést nem tött volna, és viaszfazékban és somfánál főzett volna, mint az mostani fejedelmek és urak, bizony egy csöpp krónikánk sem volna, és nem tudná senki, mint jöttek a magyarok bé, és honnét jöttek bé az országba, kik voltak fejedelmek és királyok kezdettől fogva ez országban etc. Köszenet volna ebbe az jámboroknál, méltók is volnának ezek böcsületre, kik ebben munkálkodtanak és munkálkosznak, hogy az magyarok az ő nyelvekben megláthassák az ő elejeknek jeles históriáit. De kevesen találtatnak, kik valami hálaadósággal lönnének az szegény jámborokhoz. Mit tehetünk? Olyan volt mind kezdettől fogva az világ. Ám légyen minden az ő kívánsága szerént.